

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére kell küldeni.

FELELOS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
GEDULY HENRIK evang. lelkész,
NYIREGYHÁZA.

A lap ára: Egész évre . . . . . 12 K
Félévre . . . . . 6 K
Negyedévre . . . . . 3 K
Egyes szám ára 40 fillér.
* Hirdetés ára oldalanként 40 korona. *

TARTALOM-JELYZEK: **Vezérezik:** A pozsonyi liga ünnepei és a vallásegénylőség. *Farkas Gejza.* — Eszrevételek a „Körirat”-ra a magyarországi ág. hitv. ev. egyházközösségekhez. *Gaál Mihály.* — **Tárca.** A lelképás-torkodás gyakorlása szemben a mai szociális mozgalmakkal. — **Belélet.** — **Irodalom.** — **Rályá-zatok.** — **Hirdetés.**

A pozsonyi liga ünnepei és a vallásegénylőség.

Nagy ünnepek színhelye volt a múlt napokban Pozsony — a gyermek liga fényes ünnepét ült új telepének ünnepélyes felavata-ása alkalmából.

E sorok írója az ünnepeket csak a hir-lapok által nyújtott bioscophban láthatta — s annál jelen nem lehetett (talán azt várná az olvasó, hogy azt írjam „sajnos” ott nem lehetett, de a „sajnos” szó szándékosan maradt el, hogy miért, az mindjárt alább ki fog tűnni). De nem látta magát a liga új otthonát sem. Képzelné azonban el tudom, hogy milyen fényes csarnokokat emeltek elzúllni készülő gyermekeinknek — s mily conforttal szerelték azt fel. Nem láttam — mondom — de fel-teszem, hogy felveszi a versenyt az ugyan-csak pozsony városi (a mély út mentén fekvő) árvaházzal. Ez az árvaház ugyanis kívülről egy hercegi palotának látszik, — magas, tágas termek, óriási, szárnyas ajtók, ajtónak beillő ablakok, fürdő, gőzfűtés, gázvilágítás, kiszol-gálat első rendű mind. Szóval mindennel el van látva, amire az árvaházból kikerülő, tel-jesen vagyontalan — de nagy igényekhez szoktatott jövőző állampolgároknak és polgárnőknek szükségük lesz. Csak még egy hiányzik — s ez, hogy nem történt gondos-kodás arról, hogy ezek az igények majdan ki is elégíttessenek. Mind addig azonban az a fény, pompa, nagyuri kényelem, bár a jótékonyág leplebe van burkolva — nagyon félő — hogy az elmaradhatatlan elégedetlenség s a világgal való meghasonlás magát hordja méhében.

Hogy mennyire számolt Pozsony város bölcs tanácsa e körülménnyel — illetőleg mennyire nem számolt, azt látom, de hogy a liga mennyire számolt — azt az ünnepek méreteiből sejtem. Sejttem főképp azon körül-

ményből, hogy az ünnepekhez magát a királyt is meghívták. Már pedig a királynak csak nem mutattak be mondjuk egy minta parasztházat, vagy egy egyszerű polgár házat, amelynek majdani bírása — az egylet által felszerelt gyermekek vágyainak tárgyát és tegyük hozzá, elérhető célját is képezné. Hiába, — ha mind-járt koldus nemzet vagyunk is, ha a liga szegény napszámos gyermekeitől összekol-dult filléreiből is épít hajlékot — mi mégis — koldusainkat is palotákban neveljük — nálunk ez már másképp nem lehet! Fő dolog, hogy szép legyen, hogy még a legfőbb körök-nek is tessenek! Megfelel-e, alkalmazkodik-e ahhoz a társadalmi körhöz, amelynek szánva van — az másod, talán harmadrangú kérdés. Az ilyenekkel előhozakodni — a mai modern nevelési rendszer mellett obscurus dolog.

Tehát meg volt az ünnepek, s fényes is volt, minden sikerült és a rendezőség bizo-nyosan meglelégedéssel dörzsöli a kezét, mint aki jó munkát végzett.

De fájdalom! mi ebben az örömben nem vehettünk részt!

Nem vehettünk pedig részt egy az ünnepek-égen lefolyt jelenetért — amely jelenet pedig az ünnepek piece de resistance-át képezte, de amely jelenet homiokegyenest ellenkezik a ligának eddig vallott és hangosan hirdetett hagyományával.

Azt olvastuk u. is, hogy mikor ő fel-sege megszűnt beszélni — előállott Kohl Medárd püspök s az épületet beszentelte. S ezzel mi más történt, — mint hogy a cleri-cálisok ismét egy várat maguk számára le-foglaltak.

Méltóságos Elnök úr — br. Edelsheim — Gyulay úr — van-e Önnek erről tudomása? Önnek, aki a liga iránti érdeklődését elő-mozdítandó, a nagy nyilvánosság előtt — elismerem, hogy a liga minden felekezeti vellei-tástól távol áll — teljes jóhiszeműséggel hir-

dette, de amely nyilatkozatot a r. catholicus papság ily ecclatánsul arcul ütött.

Eszembe jutnak azok a jól ismert szavak: »Beszélhetsz jó vitéz« — mi még is azt tesszük, amit mi akarunk. Ti csak agitáljatok, gyűjtsetek, építsetek, mi meg »felszentelünk!«

Hát mily hamar kilátszik a lóláb! És fájdalom, hogy ezredikszor is bebizonyosodik, hogy „közös lónak . . . stb.“

Egy nyugatmagyarországi vegyes felekezetű városban egy más téren is jól ismert bőkezű adakozó protestáns úr társadalmi úton — egy kiseddóvó intézetet alapított s az alapításhoz maga nagyobb összeggel járult, végrendeletében is hagyományozott az általa dédelgetett intézetre, melynek alelnöke is volt — lévén az intézet felekezeti. Később csak a falra egy feszületet hoztak be — melynek levételét a tanfelügyelő sem tudta keresztül vinni — ma már az intézet apácák vezetése alatt áll.

Nem is a felszentelés fáj nekünk tulajdonképen. Nem! Hiszen nálunk is protestánsoknál, ahol még a régi luth. szellem ki nem halt, még az egyszerű paraszt ember is elmondta a papjával egy imát, mikor hajlékának alapkövét leteszi — s így felszenteli azt . . .

De az fáj, hogy ha már az intézők valóságos színezetet adtak a dolognak — miért nem szenteltették azt fel a protestáns püspökei meg a rabbival is?!

Valamikor — s ez még nem volt régen: egy-egy országos vagy megyei ünnepségen pld. a főispán iktatásnál a megye urai a közgyűlés előtt vagy után elmentek a megye székhelyén lévő róm. kath., lutheránus és kálvinista templomba is — a zsidóba azért nem, mert nem volt bevett vallás — ha az lett volna — bizonyára oda is elmentek volna.

S most egy ilyen országos ügynél és eseménynél teljesen mellőztek minket!

Hát mennyiben csorbította volna az az ünnepség fényét, ha egy lutheránus vagy református lelkész is elmondta volna az ő áldó imáját a mű felett?!

Mennyiben csorbította pld. a néhány év előtt Szécsényben tartott országos ünnepség fényét, hogy r. kath., lutheránus és kálvinista pap egyaránt dicsőítette az Istent?!

De Barkóczyék meg Kohl Medárdék jól tudják, mit csinálnak, nekik a lutheránusoknak meg a kálvinistáknak csak filléreik keltenek — áldásukra egyáltalában nincsen szükségük . . .

Ezek után most már csak azt várhatjuk, — ha ugyan eddig meg nem történt — hogy a liga pozsonyi hajlékába feltűzessék a feszület „ad majorem ecclesiae sanctae gloriam!“ — aztán jöhetnek az apácák.

Szép terrenum fog nyílani térítési munkájukhoz.

Kettős missiót fognak majd végezhetni. Az egyik, hogy a bűn útjára tévedt szíveket visszafogják vezetni a keresztény erkölcs bár göröngyös, de dicséretes útjára, a másik, hogy az eltévedt lelkeket visszafogják vezetni az egyedül idvezítő egyház — őket sóváran váró anyai kebelébe.

Indokolt volt-e s indokolt-e ma is azoknak, akik kissé mélyebben merítenek a hazai protestantizmus történetéből — indokolt-e a ligával szemben való aggodalma?

Farkas Gejza.

Lapunk megjelenését megelőző utolsó percekben kaptuk a következő sürgönyt:

„Ligáról szóló cikk tévedés, nem közlendő. Farkas.“
Mivel lapunk a róm. katolikusok ünnepe következtében fennforgó nyomdatechnikai okok miatt a szokottnál egy nappal korábban jelent meg — nem volt módunkban a cikkirő kívánságának megfelelni. Sajnálattalunkra a rektifikáció későn érkezett; de még mindig jobb, habár későn, megtudni a kellemesebb hirt, mint a mellőztetés fájó tudatát viselni. — Szerk.

Észrevételek

a „Köríratra“ a magyarországi ág. hitv. ev. egyházközségekhez.

Balla Jenő, egyházfelügyelő köríratot intézett a magyarországi ág. hitv. evang. egyházközségekhez, oly célból, hogy ezek állást foglaljanak az általa felvetett kérdésben, s határozataikat beérjessék az egyház-megyei közgyűléshez; ennek hasonló szellemű határozata a kerületi gyűlések elé, emezeké pedig az egyetemes gyűlés elé kerüljön.

Balla Jenő egyházfelügyelő által felvetett kérdés pedig abban áll, hogy vétessék átvizsgálás alá az 1903. évi egyetemes gyűlés jegyzőkönyvének 46. pontja az államsegély felosztásáról. Különösen sokallja az egyetemes nyugdíjintézetre szánt összeget, s — szerinte — 115,000 korona a felesleg évenként, mely e célra adatik s mely felesleg részint az egyes egyházak adójának enyhítésére, részint a nyugdíjjárulék 3 százalékának 2 százalékra való leszállítására, részint a nyugdíjösszeg maximumának megszüntetésére fordítható lenne.

Én azt hiszem, hogy Balla Jenő egyházfelügyelő a matematikai mérleget bírálja, mely bírálatával talán kissé el is késett. Az bizonyos, hogy a matematikai mérleghez hozzá lehet szólni, de talán akkor volt ideje annak, amíg azt az egyetemes egyház el nem fogadta. Most azonban be kell várni annak hatását, és bizonyos idő múlva módosíthatók lesznek az egyetemes nyugdíjintézet szabályrendeletének egyes §§. Most még korán volna. Hiszen még csak tavaly hozott az egye-

temes gyűlés határozata, s még nem tudja, megmarad-e a 115,000 korona, mikor tömegesen mennek a lelkészek nyugdíjba, s mikor püspökünk is lesz ott, kinek magának 10,000 koronát adunk évenként.

Az engem egy cseppet sem genirozna, hogy az államsegélyből „46 századrész sem egészen“ adatik az egyházi adózás rendezésére, sem az, hogy inkább használták fel az államsegélyt a reformátusok: mert az egyház már azzal is honorálta a miniszteri leíratot, hogy az államsegélyt a benne hangoztatott hármast célra szánta. Ha kevésnek bizonyul a miniszter által adott összeg az egyházi adóteher könnyítésére: ám adjon a miniszter többet! Hiszen a róm. katolikusok már mozgalmat indítottak a párbér megváltására. — Bizony ez súlyosan nyomja a szegény adózó népet! Mit gondol Balla Jenő egyházfelügyelő: lehetséges lesz-e a róm. katolikus köznép ezen terhén könnyíteni anélkül, hogy a mi népünk terhét is könnyíttessék?

Az a 35 százalék ugyanis csak eszmei adókulcs, mely az egyházat a lelkéssel szemben nem kötelezi, hanem kötelezi inkább az adóbizottságot. Csak-hogy ez is körülbástyázta magát a szabályrendelettel, melyben az adóalap rendelkezésre álló fedezete erejéig ígér segélyt; és körülbástyázta magát „Felhívás és utasítás“ c. füzetével, melyben a terménybeli és egyéb szolgáltatások pénzbeli értékelésére nézve átlagárakat állapít meg, s mely szerint egy liter buza 11 fillér s egy liter rozs 09 fillér.

Balla Jenő egyházfelügyelő szeretné minél inkább könnyíteni az egyházra adózó nép terhét; könnyítené a lelkész terhét is, midőn a 3 százalékos nyugdíj-járulék helyett 2 százalékos nyugdíjjárulékot kontemplál; de talán leginkább szívén fekszik a nyugdíj-igény maximumának megszüntetése. No már ebből éppen nem kérünk.

Mi volt a mi eredeti álláspontunk?

Eredeti álláspontunk az volt, hogy legyen a papoknak egyenlő nyugdíja, mint eddig volt. Mert hiszen a papok egyenlőtlen fizetése nincs indokolva csak a — szerencsével. Voltunk is lelkes hívei a pozsonyi papi értekezlet határozatának; s rosszul esett nekünk, mikor láttuk, hogy a pozsonyi primipilusok saját határozataiktól megugranak. Mégis megnyugodtunk (nagy nehezen) a maximum meghatározásában, mely a legkisebb nyugdíjnak 2400 koronának kétszerese, vagyis 4800 korona.

Hát van pap, akinek még ez is kevés? Balla Jenő egyházfelügyelő szerint 37 van ilyen. Tiszteltetem őket! Lehet, hogy ezek közül is sokan megelégednek 4800 korona nyugdíjjal. De aki meg nem elégszik: tegyen róla! Talán úgy, hogy nagy jövedelméből sokat fog tőkésíteni, vagy úgy, hogy később meg nyugdíjba. De én ismerem őket a részről, hogy senkisémet kívánna közülök szegény paptársa révén boldogulni.

Gaál Mihály.

T Á R C H.

A lelkipásztorkodás gyakorlása szemben a mai szociális mozgalmakkal.

— Iria és a nagyhonti esperességi papi konferentián felolvasta: *Bobál Samu* ev. lelkész. —

(Folytatás és vége.)

„A németországi szociáldemokrata párt nem új osztálykiváltságokért és előjogokért küzd, hanem az osztályharc és vele az osztályok eltörléséért is, egyenlő

kötelességek mellett minden embernek egyenjogúsításáért nemre, származásra való tekintet nélkül. Ebből a nézetből kiindulva, a mai társadalomban nemcsak a bérmunkások kizsákmányolása és elnyomása ellen küzd, hanem küzd mindennemű kizsákmányolás és elnyomtatás ellen, akarmelyik osztály, akarmelyik párt, akarmelyik nem vagy faj ellen irányul is az.“ (Erfurti program.) Ezen programját parlamenti úton akarja keresztül vinni s innét van, hogy az egész világon szociálista képviselőkre leadott szavazatok fele 3,259,020 Németországra esik. A németországi mozgalom forradalom ellenes, — ahhoz érzéke nincsen.

Bár különféle a mozgalom az egyes országokban, mégis megvan a tendencia a teljes mértékben való egység felé, vagyis a különböző nemzetbeli szociálisták közös akcióra lépnek, hogy vágyaikat elérjék. Bár különbözők a felfogások, mégis congressusi határozataik majd nem egyhangúak s máma is minden szociálista, bármely nemzethez tartozzék is, vallja, hogy:

1. „A modern szociáldemokrácia realista historico — evolucionistikus történelmi felfogást vall.
2. A mozgalom célja kollektivistá: követeli a termelési eszközök társadalmasítását.
3. A cél elérésének útja osztályharc, a munkásosztály felszabadítása csak magának ennek az osztálynak műve lehet.
4. A szociális mozgalom egyszerre három különböző irányban jelentkezik: mint parlamentáris, mint szakszervezeti és mint szövetkezeti munkásmozgalom.“

A mai időben észrevehetjük, hogy a szociálisták egyik része a kapitalista osztály eltörlésére törekszik, mások meg ennek reformálására, vagyis, hogy nem kell megítélni a különbségeket, amelyek a társadalomban találhatók, hanem keresni kell a kapcsolatot. Ennek a legújabb iránynak, mely *revizionista* irány néven ismeretes, *Bernstein* a hatalmas szószólója, hirdetője, hogy a gyors összeütközést kerülni kell, hanem lassan menjenek előre. Nem legyőzni, hanem meggyőzni kell az uralkodó osztályokat s lassú propagandával minden téren elérhetik a hatalmat, keresztül vihetik, amit hirdetnek s amiért küzdenek.

Nálunk a szociálista mozgalom gyorsan terjedt s terjedni is fog, ha a külföldiekhez hasonló becsületes, jó vezérek lesznek és pedig azon egyszerű oknál fogva, mivel nálunk legnagyobb elégedetlenség uralkodik, nemcsak gazdasági, politikai, hanem nemzetiségi okokból is. Hogy most a szociális mozgalom nem terjed nagy arányokban, oka, hogy a magyarországi mozgalomnak *nincsen határozott iránya*, nem tudják a vezérek, mire fektessék a fősúlyt, szakszervezetekre, szövetkezetekre, politikára-e, vagy pedig várják az alkalmas időt a forradalomra? Az ipari munkásság 31'94 százalék a híve a szociálistáknak, vagyis 129,332 lélek, továbbá a földműves szövetségnek 1907-ben 600 csoportban mintegy 50 ezer tagja volt.

A magyarországi szociális mozgalom hívei szabadszervezeteket alakítanak, mivel a szakszervezeteknek nálunk politikával foglalkozni nem szabad. „Mind den helyiségben, ahol szervezett munkások vannak, a szakmák szabad szervezetei bizalmi férfiakat választanak. E bizalmi férfiak alkotják a helyi pártszervezetet, amelynek élén a helyi vezetőség áll. A helyi szervezetek megyénként megyei pártszervezetekké egyesülnek. Ezek agitacionális kerületek szerint kerületi pártszervezeteket alakítanak. A helyi pártszervezetek az évenként megtartott gyűlésen küldöttek által képviseltetik magukat s a pártgyűlés választja meg a párt-vezetőséget, amely a párt ügyeit intézi. (1907. évi

jelentése a Stuttgartban megtartott VII. nemzetközi kongresszusnak.) A párt nem oszlik meg nemzetiségek szerint, de, hogy ezek között is hathatósan terjedjen a szocializmus, német, tót, szerb és román szervező bizottság működik.

Igy objektíve megismerve a szociális mozgalmakat, felelnünk kell a felolvasás második részére: mit tegyen a lelkész ezen mozgalmakkal szemben, csatlakozzék-e ezen mozgalmakhoz, vagy pedig védekezzék-e ellenük? Mindenek előtt minden lelkésznek tudnia kell, hogy a szocializmusban mi a jó s mi a rossz. Mindaz, ami jót a szocializmus hirdet, benne van a kereszténységben. Hogy a szocializmus mégis fellépett, oka abban keresendő, hogy a keresztyén egyház, illetőleg a keresztyén társadalom nem teljesítette kötelességét, mert, amidőn látta, hogy a különféle gépek üzembe hozásával sok munkás, sőt család, kenyer nélkül maradt, ezekről gondoskodnia kellett volna. Ha kevés volt a munkás bére, amiből nem élhetett meg, fel kellett volna emelni, a munkaidőt leszállítani, jó lakásról gondoskodni. A szocializmus fellépése mintegy figyelmezteti a keresztyén társadalmat: ti tudjátok, mi a jó, mit kell tenni, tegyétek! — amint azt Jézus tanítja. És ebben kell látnunk a szocializmus fontosságát. Itt be kell vallani, hogy hasonlatosságot kell keresni a törvény s a szocializmus között. A törvény megmutatja, mi a bűn, mi a rossz, azt kerüld, de a büntől nem szabadít meg, mert kicsoda szabadít meg engem a büntől s annak következményétől? Egyedül a Jézus Krisztus. — Miként a zsidók nem nyerhettek üdvösséget a törvény betöltése által, úgy a szocializmustól mi sem várhatunk egyebet, mint figyelmeztést a mi mulasztásainkra. Mert hiszen a szocializmus csak akkor jött volna meg a boldog kor, ha eljövételével eltűnt volna a bűn. A bűn pedig nem tűnt el, sőt a szocializmussal nyilvánvalóvá lett s megsokszorozódott. Mivel a szocializmus egyetemesen jelentkezik, minden egyházban, a miénkben is, főkötelességünk volna nekünk, evangélikus lelkészeknek keresni a többi egyházzal a békét, mert a szocialistáknak erős fegyverük az, hogy bár a keresztyén vallás szeretetét prédikál, ezen vallás képviselői mégis békétlenségben élnek egymással. Annak bizonyítására, hogy ott, ahol igazi ker. élet uralkodik, megszűnik a szocializmus, felhozom egy szocialista agitátor esetét. Egy kirándulás alkalmával a stettini Betánia kórházban hallottam. — Betegen került oda egy szocialista agitátor. Amidőn látta azon odaadó ápolást, amelyben része volt, részt vett a mindennap megtartott könyörgésen s megtalálta igazi megváltóját, megszűnt szocialista lenni. Ha valamennyien a Jézus Krisztusban élénk, — akkor a mai korban szocializmusnak nyoma sem volna. Hogy mégis jelentkezik, különösen a munkás osztálynál, oka, hogy itt legnagyobb a baj, hogy a munkást nem tekintették embernek s a kapitalisták csak a maguk hasznát nézték. — Tény az is, hogy a szocializmus megjelenésével az egyház is megmozdult s belmissiói munkásság által, — különösen az evangélikus országokban — szép eredményt ért el a szocializmus ellensúlyozásában.

Minden lelkésznek tudnia kell, hogy a hivatalos pártprogram a vallást magán ügynek tekinti, s hogy ha máma hallunk a vallás, illetőleg az egyház ellen panaszt, annak oka abban keresendő, hogy az egyház a kapitalista osztályt védelmébe vette.

Nekünk lelkészeknek „nem szabad szegényeknek prédikálni, gazdagokkal enni, vagy pedig a gazdagoknak prédikálni, s a szegényekkel enni.“ Minden törekvésünk az legyen, hogy úgy a gazdagot, mint a sze-

gényt tekintsük úgy, mint akit Isten országa számára meg kell nyerni s igyekezzünk ezekkel az egyházzal megkedveltetni. A szocialisták a mi egyházunkra nem tekintenek úgy, mint amelynek az emberiség, tehát ők is, sokat köszönhetnek, s nem veszik figyelembe, hogy az egyház máma is sokat tesz minden ember boldogságának elérésére. A szocialdemokraták halálos ellenségei az egyháznak (Schäffle) erre nekik szükségük nincs. Ép úgy nincsen szükségük arra a hitre, amelyre egyházunk tanít. Van ugyan hite minden szocialistának, de csak a világban hisz, materialista ő s atheista. — Különösen ez készíti az egyházat s így a lelkészt is a védelemre s azért, ha látja, hogy hívei beléptek a szocialista pártba, azonban reméli, hogy saját egyéniségével hathat még hiveire, lépjen be ő is, s lassan vezesse a Krisztushoz. A védekezés határa saját egyházának határa. Ezen okból jól kell ismerni saját egyházának történetét, az egyes családok jó és rossz szokásait, a nép életét, nyelvét, hogy beszél otthon, hogy az utcán, hogy előtte, szólásait, népmondásokat, szóval minden hivatást annyira kell ismerni, »vajon az eltörött korsó, vagy tékozló fia, vagy valami szenvedett baj miatt sirt?« amint ezt Nathusius mondja. — Tanácsos volna tehát, ha valamennyien erre törekednénk, tapasztalatainkat feljegyeznők, nemcsak az egyházzal, hanem a népről s egyes családokról, emberekről is. Így nagyon megkönnyítenők utódaink dolgát, mert itt az ideje, hogy népünkkel szeretettel foglalkozzunk, távol a politikától. Bizony kívánatos volna, ha mindegyikünk minden hívéről tudná, mikor kél, mit csinál, sőt még azt is, mit eszik, s hogy eszi? Ha híveinket így ismerjük, könnyű lesz a lelkipásztorkodással a védekezés minden emberi mozgalom ellen.

Minden lelkésznek jó pásztornak kell lennie, s mindenütt, bárhol jelenik meg, ne feledje, hogy nem a nép, hanem Krisztus szolgája. Főtörekvése legyen, hogy híveit a Krisztushoz vezesse. Példájával, életével, hathat ugyan népére, s hatnia is kell, megjobbitani azonban csak Krisztus jobbitja meg híveit, amint Achelis is mondja: „O főpásztor, a lelkész csak szolgája, elő-, együtt- és utómunkása.“

A személyes érintkezésnél s látogatásoknál soha sem szabad szidni, esetleg gúnyolni a szocialistákat, hanem megismertetni a mozgalmat minden oldalról s meggyőzni, hogy a keresztyénségnél szebb s jobb szocializmus nem létezik, miután nem is létezhetik, mert minden keresztyén ember, akár gazdag, akár szegény, kell, hogy vallja, ami az enyém, az a tied is s azt szeretettel érezteti is embertársaival.

A szocialisták ellenkezőleg azt állítják, hogy ami a tied, az az enyém is, s ezt harc útján, tehát nem keresztyén módon végre is akarják hajtani.

Ezt megismerve, híveink sohasem fognak csatlakozni a szocializmushoz. A keresztyén vallású szegény emberekkel meg kell értetnünk, hogy a szegénység s alázatosság ker. erény, nem pedig baj s szolgaság, aminek a szocialisták tarják.

A szocializmus megismertetését felolvasások tartásával vihetjük keresztül, de még arra is kell törekednünk, hogy mindazon segédeszközöket felhasználjuk, ami híveinket keresztyénekhez méltó életre serkenti. Itt legelső sorban tekintetbe jön a Szentírás.

Minden lelkésznek arra kell törekednie, hogy minden házban legyen Biblia, de ne csak legyen, hanem olvassák is, az ebből nyert táplálékot a legtöbbre becsüljék.

Ha a bibliával nem tudnának hívei bánni, keresse fel őket, olva son velük együtt s törekedjék arra is,

hogy hívei nemcsak a templomban, hanem otthon is énekeljenek.

A szöszékből szintén sokat tehet a lelkész a socialismus elleni küzdelmében, de itt tekintetbe kell venni, hogy Isten igéjét kell hirdetni. „Ha valaki szól, mintegy Isten igéjét szólja.“ Mondja Péter I. levele 4. 11., „mert mi nem olyanok vagyunk, akik meghamisítják Isten igéjét, hanem tisztán, sőt szinte Istentől szólunk az Isten előtt Krisztusban“. (II. kor. 2. 17.) A beszéd tartalmánál tekintettel kell lenni, hogy az mindig építő legyen, akkor is, ha socialis kérdéseket tárgyalunk. Hirdessük mindig az evangyéliumot s az abból táplálkozó jó szülek, gyermekek, házások, szegények, betegek példáit úgy tüntessük fel, mint az evangyélium gyümölcsét.

Beszédeinkben mutassunk rá minden körre, milyen volna, ha az evangyélium tanítását követné.

Meg kell mutatnunk, hogy csak a Krisztusban van az igazi boldogság s voltak, vannak és lesznek boldog s megelégedett emberek a földön, de ezek Krisztusban, Krisztusért s Krisztussal élnek.

Igaz, hogy sokan vannak, kik a templomot kerülik, sőt épen a socialisták azok. Ezekkel szemben kövessük *Spurgeon* tanácsát. „Ha nem hallgattok meg a fekete kabátban, meghallgattok a vörös kabátban.“ Szóval hozzá kell férni mindenkéhez.

A lelkész munkáját nagyon megkönnyítené egy jó naptár s jó egyházi ujság és a vallásos népiratkák. Mára minden ház megveszi a maga naptárát s mára minden mozgalom a naptárakra nagy súlyt fektet, a maga igazát hirdeti s bizonyítja. Annál inkább kell ezt az egyháznak tennie. Manapság már sokan vannak, kik a Bibliát nem olvassák, ellenben a naptárt s az ujságot igen. Jó egyházi, nép nyelvén irt *népújságra nálunk nagy szükség volna.* Itt be kell vallanunk, hogy nagy a mulasztásunk. A fellépő socialismus ellen eddig csak a katolikusok védekeznek s a maguk táborába toborozzák a mi híveinket is. Példa erre a besztercebányai „Nase noviny“, amelyet egy theol. tanár szerkeszt. — Mi közülünk legszorgalmasabban munkálkodnak a német lelkészek, három lapot adván híveiknek. Legjobb volna, ha minden esperesség adna ki egy népujságot, ha magában gyenge volna, szövetkezhetnek a szomszéd esperességekkel. 80—120 ezer lélek csak fentarthatná a jól szerkesztett ujságot. — A lelkész mindenkor s mindenhová el nem mehet, az ujság azonban igen.

Az ő tevékenysége mellett fokozza egyházában a belmissiói tevékenységet, szervezze a betegápolást, szegénylátogatást s hasson oda, hogy az egyház hívei segítséget nyújtsanak a szegényeknek, enni adjanak az éhezőknek s ruházzák a ruhátlan. Ilyen egyházban kevesebb lesz a panasz, de kevés a socialista is.

Láthattuk tehát, hogy a lelkész főtörekvése legyen, egyházában igazi ker. életet meghonosítani, híveit a Krisztushoz vezetni, akkor nem kell félni semmiféle emberi mozgalomtól, mert elmúlik a világ s minden kívánsága, de az Úr beszéde megmarad örökké.

BELÉLET.

A dunántuli egyházkerület új felügyelője. Mint lapunk zártakor értesülünk, a dunántuli egyházkerület új felügyelőjévé Véssei Véssey Sándor szöcsényi nagybirtó-

kos, kiérdemült somogyi esperességi-felügyelő választatott meg. — Tisztelettel üdvözljük a bizalom kitünő helyre hívott osztályosát, kinek életrajzát lapunk legközelebbi számában hozzuk. Az Úr áldja és erősítse őt fényes állásának áldásos sikerekben gazdagon viselésére!

Congrua és korpótlék. Minthogy az új egyetemes nyugdíjintézeti szabályrendelet az ág. h. evang. lelkészeknek 2400 K minimális nyugdíjat biztosít, melyre minden tag az eddigi 56 K évi járulék helyett évi 72 koronát, tehát évi 16 koronával többet tartozik fizetni s új tagok az eddigi 120 korona helyett egyszersmindenkorra 240 K belépési összeget; a régi tagok ez utóbbi összeg felét: ép azért az eddigi lelkészi fizetés minimum s a congrua mint ilyen korrekcióra szorul; még mielőtt a congrua törvényhozásilag felemeltetnék s a kilátásba helyezett lelkészi korpótlék behozatnék. Minthogy a fenti járulékokat a congruás lelkészek még a folyó év folyamán tartoznak az egyetemes nyugdíjintézeti pénztárba befizetni: bizvást remélik, hogy ezen új közterheket, a 16 koronányi évi járuléktöbbletet s a belépési 240 koronás illetőleg régebbi tagok után a 120 koronás összeget helyettök a kultusztarca fogja elvállalni; mert a lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló 1898. évi XIV. t.-c. értelmében „a lelkészi jövedelmet terhelő kiadásokat“, melyek közterhek, a kongruás lelkészek helyett „az állam vállalta el“. Felhívjuk mindezekre Méltóságos püspökeink b. figyelmét, kérve, hogy az ág. h. evang. congruás papságnak a törvényileg biztosított összegek, mint szabályrendeletileg előirt közterhek folyósítását mielőbb kieszközölni kegyeskedjenek. — Ideje volna, hogy a sok nélkülözést szenvedő protestáns papságnak a kultuszminiszterileg megígért korpótlék is folyósításáért! — Foglalkozzanak e kérdéssel egyházi gyűléseink is!

Pozsonyvidéki.

Egyházfelügyelő választás. A kövi-ág. h. ev. egyházközség lélekemelő ünnepet ült Pünköd másodnapján. Ugyanis e napon lett egyhangu lelkesedéssel megválasztott felügyelője, Hevessy Bertalan úr, egyetemes törvényszéki bíró, ker. árvaházi s esp. számvevőszéki vil. elnök-felügyelői székébe iktatva. Az új felügyelő teljes számú presbyterium kíséretében a paplaktól a zsufozásig megtelt templomba vonult, ahol is isteni tisztelet végeztével, midőn az esküt letette: elfoglalta elnöki székét. Örömeinek adott kifejezést, hogy ezen rohamos lépéssel magyarosodó község s szép multjai bíró articularis egyháznak vezére lehet. Felügyelői hivatalát híven betölteni szive legédesebb kötelességének fogja tekinteni. Az egyház, vármegyénk ezen nobilis férfiának s közegyházunk ezen oszlopos és agilis tagjának multját, az új aera zálogául bírja. Egyházszeretetének az új felügyelő már az első pillanatban fényes jelét adta, midőn iskolai célra kétszáz koronát ajándékozott. A közgyűlés berekesztése után megtekintette a tantermetek s tájékoztatta magát az egyház beléletére vonatkozólag. Közgyűlés végeztével az új felügyelő tiszteletére közebed volt rendezve a vendéglő helyiségeiben. Adja a kegyelem Istene, hogy az új egyház-felügyelő, édes magyar hazánk üdvére s evangyéliumi egyházunk felvirágoztatására áldásosan működjön. Ad multos annos!

Kövi.

Tiszai egyházkerületi hírek. Miskolcon a II-od lelkészi állomásra jelöltettek 5 pályázó közül: Harsányi István hernádvécsei ev. lelkész, Csók György

szirki ev. lelkész és Wágner Ádám ráckozári ev. lelkész. Próbaszónoklatot tartottak Pünkösöd első ünnepén: Hársányi I., Pünkösöd másodünnepén Csók György és június 6-án Wágner Ádám. A lelkészválasztás június hó 13-án történik meg a 3 jelölt közül. — A tiszai ev. *egyházkerület közgyűlése* folyó évi szeptember hó 15-én és következő napjain tartatik meg Debrecen városában.

Esperességi közgyűlés. A bácsi ev. egyházmegye az ez ideig egyházmegyei rendes közgyűlést f. évi június hó 24-én Ujvidéken d. e. 9 órakor tartja meg. Előzetes tanácskozmány június 23-án d. u. 5 órakor leend. Az egyházmegyei közgyűlés tárgyai: 1. A főesperes évi jelentése s ennek kapcsán a netalán szükséges határozatok. 2. A tavalyi egyházmegyei közgyűlés jegyzőkönyve kapcsán tárgyalandó ügyek. 3. Iskolai jelentések, valamint új beadványok elintézése. 4. Az egyházmegyei törvényszék kiegészítése.

Országos református tanárgyűlés. Az Országos református tanáregyesület Rimaszombatban június 1. és 2. napján tartotta ezévi rendes közgyűlését. Az egyesületi elnökséget és az érkező tanárvendégeket dr. Kovács László polgármester fogadta. Az ismerkedési estély május 31-én történt. Másnap a választmány előzetes ülése és a református templomban tartott istenlisztele után, a vármegyei székház dísztermében kezdődött a közgyűlés, melyet Dóczi Imre elnök nagyszabásu beszéddel nyitott meg a városi, egyházi és megyei kiküldött előkelőségek jelenlétében. Ott volt Szentiványi Árpád, a tiszai ev. egyházkerület felügyelője, dr. Kovács László polgármester, Szakáll Vince árvaszéki elnök, Csabay Pál esperes, Cinke István rimaszombati ref. lelkész, továbbá az országos tanár egyesület és az orsz. ev. tanáregyesület képviselője Gömörj János és még sokan. Üdvözlések érkeztek a kath. tanáregyesülettől, Fáy Gyula főispántól, Gyurkovits Emil főigazgatótól. A gyűlés első tárgya S. Szabó József debreceni kollégiumi tanár felolvasása volt Kálvin oktatási elveiről és tanügyi politikájáról. Ezután következett dr. Antal Géza pápai kollégiumi tanár felolvasása a vallástörténetről a tanítás különböző fokozatain. A vallástörténet mint tudomány a XIX. század második felének alkotása és a nyelvtörténet, volklore fejlődése hozta magával ennek fejlődését. Három évtizeddel ezelőtt egy francia író tárgyalja a vallástörténet bevitelét az oktatás különböző fokain. A népoktatás terén már szükséges némi vallástörténeti ismeret a zsidó és keresztény vallás megértésére. A középiskolai tanulmányok közzé való bevitelét Hollandia kezdi meg s valóban mind a földrajz és történet, mind pedig a klasszikus nyelvek, a magyar és német irodalom is nyer, ha vallástörténeti ismeretekre szült fektetünk. A felolvasó nem kívánja a vallástörténetnek a középiskolai fokon külön tantárggyal való felvételét. A felolvasások nagy tetszést arattak s a tárgyakhoz többen szóltak hozzá. Az első napi gyűlés befejezése után, délután egy órakor Tompa Mihály szobrát koszoruzta meg az egyesület, melynek revében Sinka Sándor alelnök fejezte ki a református tanárság örök halálját e nagynevű költő iránt s buzdította a dekadenciára hajló újabb költői nemzedéket Tompa követésére. — A másnapi közgyűlésen Bernáth Lajos javaslatára kimondták a tantervrevízió szükségét s a kérdésnek felszinen tartását. Felolvasás után az egyesület egy évi működéséről S. Szabó József főjegyző tett jelentést, majd az anyagi viszonyokról való beszámolás következett. Ezekkel kapcsolatban különféle indítványok

kerültek szőnyegre, melyek közül legfontosabb az Orsz. Ev. Tanáregyesület megkeresése a két testvéregyesület közeledése, esetleg uniója céljából. Evéget legsürgősebbnek látszik egy közös folyóirat megindítása s közös bizottság kiküldése, végül közös közgyűlés tartása, fontosabb teendők megbeszélésére. A közgyűlés a választmány indítványát egyhangu lelkesedéssel fogadta.

Lelkészi értekezletre gyűltek egybe június 2-án Kondorosra a békési egyházmegye lelkészei és felügyelői. Az értekezletet megelőzőleg Keviczky László kondorosi lelkész az urvacsorát szolgáltatta a testvéreknek. Az értekezlet tárgyát: az államsegély megosztását, a reformáció 400-ados emlékének megünneplését Veres József esperes ismertette; mindkét tárgy élénk megbeszélésre nyújtott alkalmat s fontos határozati javaslatokat létesített, melyek még az egyházmegyei közgyűlés előtti értekezleten fognak formába öntetni. Akkor ismertetjük majdán ezeket.

Lelkészcsoportválasztás. A szarvasi egyházközség június 6-án választotta meg Scholtz Gyula utódját. A választás névszerinti szavazással történt, melynél a 4 jelölt közül abszolút többséget nyert Kello Gusztáv volt szarvasi s. lelkész, antalfalvi adminisztrátor, kire 887 szavazatot esett. A választás teljes rendben folyt le.

Lelkészcsoportválasztás. A vágódi ev. gyülekezet május hó 16-án tartott közgyűlésén egyhangulag Kirnbauer Gyula adminisztrátor segédlelkészt választotta meg lelkészeül. Az ifjú lelkész édesatyja örökébe lép. Isten áldása kísérje buzgó munkálkodását.

Az egyet. adócsökkentési kérvények mellékletei — hogy a bizottság gyorsabban dolgozhassék — amennyiben nem magyar nyelven állítottak volna ki, magyar fordítással is ellátandók.

Érettségi vizsgai kormányképviselőkül ev. gymnasiumainkhoz a miniszter kinevezte: A budapesti evang. főgymnasiumhoz dr. Schneller István kolozsvári tudományegyetemi ny. r. tanárt, a békéscsabai főgymnasiumhoz Raffay Sándor volt teológiai tanárt, budapesti evang. lelkészt és a szarvasi főgymnasiumhoz dr. Moravcsik Géza középiskolai tanárt, az orsz. m. kir. zeneakadémia titkárát. Az eperjesi evang. főgymnasiumhoz dr. Masznyik Endre pozsonyi ev. theol. igazgatót, a nyíregyházi főgymnasiumhoz dr. Pruzsinszky János budapesti gyakorló főgymnasiumi tanárt, a kismárki főgymnasiumhoz dr. Reichenhaller Kálmán budapesti áll. főreáliskolai tanárt, a rozsnyói főgymnasiumhoz előtvenyi Nagy Olivér kassai kir. jogakadémiai tanárt és az iglói főgymnasiumhoz dr. Szlávik Mátyás eperjesi főiskolai igazgató-tanárt. A pozsonyi ev. főgymnasiumhoz Fischer Miklós iglói ev. főgymnasiumi igazgatót és a selmecbányai főgymnasiumhoz Kovács Sándor pozsonyi theol. akadémiai tanárt. A soproni ev. főgymnasiumhoz dr. Öbektő Dezső eperjesi jogakadémiai tanárt és a felsőlövői főgymnasiumhoz dr. Serédy Lajos budapesti ev. főgymnasiumi tanárt. A brassói ev. főgymnasiumhoz dr. Jacobi Károly budapesti középiskolai igazgatót, a nagyzebeni ev. főgymnasiumhoz és ugyanott az ev. főreáliskolához Schuber Mátyás budapesti áll. főreáliskolai tanárt, a medgyesi ev. főgymnasiumhoz dr. Mikler Károly eperjesi jogakadémiai tanárt, a segesvári főgymnasiumhoz dr. Mágócsy-Dietz Sándor budapesti tudományegyetemi ny. r. tanárt és a beszercei ev. főgymnasiumhoz dr. Theisz Gyula budapesti áll. főreáliskolai tanárt.

Esperesválasztás. A zalai ág. h. evang. egyházmegye néh. boldogemlékü Czuppon Sándor helyébe az esperesi tisztre szótöbbséggel Magyar Miklós kapolcsi lelkész és egyhm. főjegyzőt választotta meg. A szerencsés választás alkalmával üdvözljük az egyházmegyét. Magyar Miklósban buzgó, tehetséges és erélyes kezű vezetőt nyer az esperesség. — Adja Isten, hogy az új esperes sokáig kormányozza az egyházmegyét bölcseséggel, szeretettel, ügybuzgalommal és minden egyházi ügyben az óhajtott sikerrel, áldással.

Egy válasz bejelentése. Vettük s az érdekelteknek előzetes tájékoztatóul közöljük a következő hozzánk érkezet sorokat: Nagytiszteletű Szerkesztő Ur! Az Evangelikus Órálóban megjelent s utóbb az összes egyházközösségekhez kibocsátott nyíregyházi köriratnak az egyetemese egyházi nyugdíjintézet érdekét érintő tartalma hivatalos kötelességemre teszi, hogy a körirat tévedéseit kellő bizonyítékokkal felvilágosítsam. Az e célból megírt munkálatom sajtó alatt áll s mihelyt elkészül, ugyanazon uton, melyet a nyíregyházi körirat követett, szétküldöm. — Ennek előzetes jelzését jelen levelem szives közlése által kérve, testvéries üdözlettel és szeretettel maradtam Rimaszombat 1909. június 5. Híve Gyürky Pál, e. e. ny. ügyvivő.

Új fiókegyház. A szatmári lelkészi állás szervezésével, melyet adminisztratív minőségben Duszik Lajos tölt be ideiglenesen, lehetővé vált a mármaroszigeti szórvány gondozása is. Az első fontosabb lépés ez irányban f. évi május 31-én, pünkösd hétfőjén tétetett meg, midőn említett lelkész Mármaroszigeten istentiszteletet tartott s urvacsorát osztott. Az istentisztelet már jóval előbb egy, ezen célra kiküldött bizottság által előkészítettett, melynek tagjai Czékus György m. kir. erdőtanácsos. Kostenszky Béla m. kir. főerdőmérnök, dr. Réczei Sándor kir. tsvszéki bíró voltak. A meghívó igen buzdító, lelkes hangon szólította fel az evangélikusokat az istentiszteleten való részvételre, melyet — az áll. Tanítóképző orgonatermében rendeztek. A bizottság ugyan küldöttségileg jelent meg a ref. lelkész előtt, kitől a templom átengedését kérte, azonban — a testvéri viszony nem csekély sérelmére — a bizottságnak s a szatmári ev. lelkésznek levélbeni kérelmével szemben, ez rideg, elutasító magatartást tanúsított, mivel — mint mondta — a kiváláshoz nem nyújt segédkezet s még azzal is fenyegetődzik, hogy a temetőt sem fogja átengedni. . . . Vajon erre nem volna szava az unióval rokonszenvező testvéreknek? . . . Valami egyezményünk is volna talán nekünk? . . . Vagy a testvéri viszony csak cégér? . . . — A szatmári h. lelkész még személyesen is kérte a jövőre a templom átengedését, figyelmeztetve a közvélemény esetleges felháborodására, a kedélyek izgalomára, de a ref. lelkész álláspontjánál megmaradt, csupán az esetben nyilatkozott hajlandónak, ha ki nem válva, esetről-esetre fog istentiszteletet tartani és urvacsorát osztani a szatmári lelkész, ki a mármaroszigeti szórvány gondozásával is megbízott. Ilyen vendéglátást a jövőben már nem kérünk. . . . Ismételt kérdés ez elutasítás után megalázás volna! . . . Noha ily kedvezőtlen auspicium mellett indult a mozgalom, a megnyilatkozott buzgóság, az általános lelkesedésnek szinte pünkösdü általánossága a legkedvezőbb reményre indít. Az urvacsorán 70 (hetven) személy vett részt. Az istentiszteletet egyházi gyűlés követte, melynek elnöke: Baky György, kir. tanácsos, pénz-

ügyigazgató s a lelkész voltak. Az elnöki megnyitót után a lelkész emelkedett szólásra, fejtegetve: az anya- és fiókegyház közötti jogviszonyt s lelkes szavakkal buzdította a szórvány híveit fiók-egyházzá tömörülésre s a szatmári anyaegyházhoz csatlakozásra. A lelkesedés valóban megható erővel forrasztotta eggyé a szíveket s egyhangulag kimondotta a közgyűlés a szatmári anyaegyházhoz csatlakozását s a szórványnak fiókegyházzá alakulását. Eggyelőre — mivel a kellő előintézkedések még folyamatban vannak — elvileg! Ez is öröme indító! . . . A közgyűlést társas ebéd követte, melyen lelkes pohárköszöntők hangzottak el, a két ifjuegyházra, a lelkészre, a ref. testvéri viszony remélhető helyreállítására stb., ez utóbbira reményt nyújt a társas ebédén részt veit volt református egyházi főgondnok, Kovássy Akos megjegyzése! Az egész missiói utat eredményessé, a kialakulásra elhatározóvá, a szatmári anyajegyzület küldöttsége tette — A lelkészi elkísérék, illetve követték az egyház hitbuzgó, példás világi előjárói is, mint: Szilágyi Dezső felügyelő, Thurner Albert pénztáros, Blaticzky István, Dinkgreve Károly és Jermendy Károly presbýterek, kiknek megjelenése a hangulat emelésére, az istentiszteleti buzgóságra, de különösen a szervezkedésre és csatlakozásra döntő hatású volt: a világiak buzgósága forrása egyházunk nagy jövőjének! . . . Az első lépés megtörtént! . . . Jön a többi . . . Az Úr lelket lehel a szétszórta csontokba . . . Egy új Sion épül itt! . . . A sz. lélek kitöltésének napján indult meg a szent munka . . . Az Úr volt jelen, az Ő lelke lebegett felettünk! Ő vele diadalra jutunk! . . .

D. L.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Commodianus élete, művei és kora. Irta: Dr. Révay József gimn. tanár. Budapest, 1909. Frankin Társulat. Ára 4 K.

Szerző e munkájában, mely a theologusok és philologusok érdeklődésére egyaránt számot tarthat, a költő életének és műveinek ismertetése kapcsán, főként működési idejének, mint eddigéle még nem eléggé tisztázott kérdésnek a megfajlására tér rekszik. — E részben ugyanis annyira eltérők a vélemények, hogy a költő korának megállapításánál a Kr. u. III—V. század között ingadoznak. Ezzel szemben a szerző a kétségtelenül biztos adatok, a költő műveinek, az Instructiones és Carmen-nk egységes hangulata, Commodianus theologája, nyelve, és verselése alapján dönt a III. század mellett, amul is inkább, mert a Gennadiustól eredő, bár meg nem tárt bizonyítékon felül, amellest szól először az a körülmény, hogy az Instructiones mindhárom codexa a címében Commodianust nevez meg szerzőül, másodsor, hogy Gelarius pápa 494-ben Tertullianus és Lactantius s a többiek műveivel együtt a Commodianus műveit is, mint apocryphákat a titott könyvek sorába iktatja.

Szerző a kéziratok közül a legértékesebbet, a *Berolinensist*, összehasonlította az Instructiones legutolsó, *Dombart*-féle kiadásával s ennek a szövegével szemben javításokat ajánl, sajnos, olyan helyeken is, ahol azokra semmi szükség nincs; azonban a Carmen-nk ugyanettől a kiadótól eredő szövegkiadását, szerző szerint, véglegesnek lehet tekinteni. Ez a Corpus Scriptorum Ecclesiae titorum Latinorum XV. kötete gyanánt jelent meg és címe: Commodiani Carmina. Recensuit . . . B. Dombart Vindobonae . . . 1887. E kiadás nemesak az Instructionest, hanem a Carmen is magában foglalja.

Avval a véleménynyel szemben, mely a Carmen szerzőségét Commodianustól el akarja vitatni, a fentírt munka írója, a nyelvhasználat, a versírók törvénye, azonos theologiai felfogás, személyi vonatkozás és eschatologiai egyezés, találkozó gondolatok és kifejezések alapján arra a következtetésre jut, hogy a Carmen is Commodianus műve.

Az Instructiones 81, kisebb nagyobb akrostichonból álló költeménysorozat, a pogányok és zsidók ellen, a keresztyéneknek szóló instructiók. Akrostichisének értelme: Commodianus mendicus Christi — (a szerző neve).

Az 1060 hexameterből álló Carmen, úgyszólván az ó- s az új-testamentum és János Apocalypsisé-nek paraphrasisa. A költemény egyes sorainak bizonyossága szerint, az Instructiones után jelent meg a Carmen. Eredeti címe: *Tractatus de Antichristo* lehetett. Aránytalan besztása s gyöngye szerkezete mellett is egységes munka ez, melyben Krisztus a főalak, körül a próféták jövendöltek és aki a benne hívőket örök jutalomban fogja részesíteni.

A Carmen fölfedezése és *Pitra* által való közvételére forduló-pontot jelent a Commodianus kutatásában. *Pitra* megállapítja, hogy Comm. Tertullianus († 229) halála után írt. Szerzőnk ez időpontnak védelmére két, más véleményekkel szemben és az Instructiones keletkezési évét 238-ra, Comm. születési idejét 188—192-re teszi.

E keresztyén apologeta költeményeken meglátszik a Kr. e. 340 és 260 között élt *Eichamer* művének a hatása, ki megtámadta a néphit isteneit, valamint meglátszik a Kr. n II—III. században élt samosatai *Lukianos* pogán isteneket gúnyoló műveinek a hatása is, mert Comm. ezeket is jól ismerte.

Commodianus mysticismusának fejtegetésére terve át a szerző, hosszadalmasan szól a *Mithras—Ammudate*. — Előigabál napis-cultusról, s az Instructionesben előforduló vonatkozásokból következtet a Comm. működési idejére, a III. századra. Ugyanerre az eredményre jut szerző az *Oracula Sibyllina* párhuzamos idézetei alapján is.

Commodianus életvisz nyaira nézve meggyőző erővel mutatja ki, hogy Afrikából származott. Rómában élt s élete későbbi folyamán tért meg s kiváló theologiai műveltségre tett szert. Működése a göröknak 250 körül történt betörése után való időre esik, amkor már az üldözések lezajlottak és béke uralkodott, de még a *Dioeletianus* üldözései nem ismétlődtek. Ez az idő pedig 285—297-ig tartott. Kár, hogy a szerző itt is német forrásokból merít, holott módjában volna közvetlen forrásokból venni adatait.

Commodianus theológiájának keretében a chiliasmus, monarchianismus és docetismus elméletét idézetekkel megvilágítja a szerző rámutat Comm. theologiai képzettségére, ki azonban a nép számára írt. Kinek forrásai között első helyen a biblia foglal helyet; az egyházatyák köül *Cyprianus*, *Lactantius*, a pogány írók közül főként *Cicero*, *Cato*, *Horatius*, *Lucretius* s *Vergilius* gyakoroltak befolyást költeményeire, amint erről, az imitt amott sajtóhibákkal nyomott, görög és latin idézetek is tanuskodnak.

A költő stílusáról és verseléséről szólva kimutatja könyvünk írójá, hogy nyelve a középletin nyelv vulgáris slakja, bár az ő stílusra nézve jellemzetes vulgarismusok csak a IV. és V. században mentek át az irodalom nyelvbe. Versmérteke a rhytmikus hexameter, melyet valószínűleg a korabeli latin népköltészetből vett át. Másik sajátága az akrostichen és teletstichen, úgy hogy a költemény sorainak kezdő és utolsó betűi val mi érthető szót vagy mondatot adnak, amilyen a szerző neve, a költemény címe stb.

A tanulmányt a magyar, német, francia, olasz, angol szakirodalom ismertetése, a használt rövidítések magyarázata, végül a név- és tárgymutató zárja be.

Szigoru philológiai módszerrel, meggyőző olfejtéssel, helyenként lendületes stílusban megírt munka ez, melyet a szakemberek, theologusok és philológusok, egyenlő érdeklődéssel olvashatnak.

Kivánjuk tehát, hogy szerző még sok ilyen alapos tanulmányval gazdagítsa e nemben nem igen gazdag szakirodalmunkat.

Nyiregyháza.

M. F.

PÁLYÁZATOK.

A hrastováci evang. népiskola tanítói állomására pályázat hirtetetik. Ez állásai az I—V. oszt. népiskolai tanítás és a kántori teendők kötelezettsége van összekötve. Javadalom: évi 1000 K, továbbá szép lakás az iskolában, kerthasználat, 6 öl fa beszélgetve és feldarabolva. Pályázók felszerelt kérvényeiket lehető rövid időn belül küldjék az evang. presbyteriumra címzetten *Hrastovácra* (U. p. *Uljanik*, *Szlavonia*.)

3—3.

A mramoráki (bánsági egyházmegye) lelkészi állás nyugdíjazás folytán megüresedvén: erre ezennel pályázatot hirdetek.

Fizetés: I. 34 kath. hold papi telek adómentes haszonélvezete; II. 1000 K (egyezer korona) készpénz-

fizetés negyedévi részletekben az egyház pénztárából; III. 74 K (hetvennégy korona) fa váltás; IV. 10 K (tiz korona) évi irodai átalány; V. három első ünnepi offertorium és VI. a következő stóllak:

1. temetés beszéddel 3 kor.
2. „ imával 1 kor.
3. esketés 3 kor.
4. keresztes 1 kor.
5. minden konfirmándustól 2. kor.
6. anyakönyvi kivonat 2 kor.
7. családi értesítő 4 kor.
8. Lakás természetben.

A községi iskolákban a hitoktatásról a lelkésznek kell gondoskodnia. — A szolgálati nyelv német.

A bányakerületi lelkészválasztási szabályrendeletben előirt okmányokkal pontosan felszerelt pályázati kérvények június 15-éig *Lajosfalvára* (Torontál m.) küldendők.

Lajosfalva, 1909. május 29.

2—2

Doleschall Lajos,
h. főesperes.

A nyiregyházi ág. h. evang. főgymnasiumnál megüresedett helyettes tanári es tornatanári tanszékre ezennel pályázatot hirdetek.

1. A helyettes tanári tanszékre, melynek javadalmazása előleges havi részletekben 1600 (ezerhatszáz) korona fizetés és 200 (kétszáz) korona lakáspénz, olyan ág. h. ev. tanárjelöltek pályázhatnak, kiknek a német—magyar, esetleg német—latin tanszékbeli leg-alább a szakvizsgálatot igazoló bizonyítványuk van.

2. A tornatanári tanszék javadalma 1600 (ezerhatszáz) korona fizetés és 200 (kétszáz) korona lakáspénz; emellett bizonyos mellékjövdelemre számíthat az olyan pályázó, aki vívótanfolyam létesítésére és vezetésére képes. Ez a tanszék is ág. h. evang. pályázóval töltetik be.

A pályázók a nyiregyházi ág. h. evang. főgymnasium kormányzó tanácsához intézendő, kellőleg felszerelt kérvényeket f. évi június hó 28. napjáig *Leffler Sámuel* főgym. igazgató címére küldjék be.

Kelt Nyiregyházán, 1909. június 4-én.

Dr. Meskó László,

1—1. főgym. felügyelő.

Kérjük az „Evang. Orálló” igen tisztelt olvasóit, hogy sziveskedjenek könyvszükségletük beszerzése véget minden alkalommal, bármily csekélységre legyen is szükségük, a Luther-társaság ev. könyvkereskedéséhez, Budapest, VIII, Szentkirályi-utca 51 a. fordulni

Könyvkereskedésünk minden ízében evang. vállalat, melynek gyarapodása érdekében áll minden hűsorsunknak.

Az egyházi irodalmon kívül szállítunk minden hazai és külföldi munkát és iskolai felszereléseket gyorsan és pontosan.

Megrendeléseket közvetlenül hozzáunk kérünk, mert utazó-üggyököket nem tartunk.

Tisztelettel:

A Luther-társaság Ev. Könyvkereskedése.